

Сватський А.В.

Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет»

ПРОФЕСІЙНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної та наукової літератури у статті з'ясовано деякі поняття, що розкривають сутність професійної складової підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності. На засадах здійсненого дослідження доведена актуальність професійної підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності у педагогічній теорії та практиці.

Ключові слова: підготовка, підготовленість, професійна підготовка, готовність, готовність до професійної діяльності, діяльність, кваліфікація, професія, спеціальність.

Аннотація. Сватський А.В. *Профессиональная составляющая подготовки будущего тренера-преподавателя к профессиональной деятельности.* На основе теоретического анализа психолого-педагогической и научной литературы в статье выяснены некоторые понятия, раскрывающие сущность профессиональной составляющей подготовки будущего тренера-преподавателя к профессиональной деятельности. На основе проведенного исследования доказана актуальность профессиональной подготовки будущего тренера-преподавателя к профессиональной деятельности в педагогической теории и практике.

Ключевые слова: подготовка, подготовленность, профессиональная подготовка, готовность, готовность к профессиональной деятельности, деятельность, квалификация, профессия, специальность.

Annotation. Svatyev A.V. *Professional component of preparation of future trainer-teacher to professional activity.* On the basis of theoretical analysis of psychological-pedagogical and scientific literature in article clarified some concepts, revealing the essence of the professional component of the preparation of future coaches to professional activity. On the basis of the study proved the relevance of professional preparation of future coaches for professional activity in educational theory and practice. The analysis of scientific literature on the selected problem shows that in the theoretical and practical aspects of pedagogical science is the search of ways of improvement of professional athletic education. Most scientists involved in research on the problems of professional-pedagogical education that recognize the need for its modernization and offer various solutions to this problem. The author is of the opinion that one of the important directions of the modern higher school is rethinking goals and objectives of the training of future specialists for professional activity under the new conditions of social and economic development of the country. A necessary condition for effective training of trainer-teacher for future activities should be the organization of educational process of training in higher educational institutions taking into account the objective necessity and social significance. The study was certified the existence of different opinions of scientists regarding the definition of "preparation", "preparation", "professional training", "ready", "readiness for professional activity", "activity", "qualification", "profession", "specialty". Indicates that the professional-pedagogical preparation of specialists in physical culture and sports should contribute to the holistic development, self-development and personal growth of students of higher educational institutions. Prospects for further research are the study of other aspects of professional preparation of future coaches for professional activity in higher educational institutions.

Key words: professional preparation, future specialist, future trainer-teacher, professional activity.

Вступ. Глибоке всебічне оновлення усіх галузей та сфер господарської діяльності країни висуває принципово нові вимоги щодо професійної підготовки майбутніх фахівців вищих навчальних закладів. Формування творчої, самостійної, всебічнорозвиненої особистості, здатної до саморозвитку та навчання упродовж життя, професійно мобільної та конкурентоспроможної відповідно до швидкозмінних суспільно-економічних процесів є визначальним напрямком модернізації сучасної вищої освіти в Україні. Нині процес професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах, який здійснюється з урахуванням інтеграції, демократизації та гуманізації світового суспільства, має бути спрямований на розробку та впровадження перспективних моделей організації ефективної професійної підготовки фахівців до майбутньої діяльності. Це стосується удосконалення та оновлення змісту, форм і методів навчання відповідно до нових світових тенденцій навчання та наукового осмислення сучасної професійної освіти як цілісної педагогічної системи [1, 2].

Концептуальні положення щодо організації професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах, зокрема з фізичної культури і спорту, базуються на Конституції України, Законах

України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про фізичну культуру і спорт”, Державної національної програми “Освіта” (“Україна XXI століття”), Національної доктрини розвитку освіти України, Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту. Одним із важливих напрямків сучасної вищої школи є переосмислення мети і завдань підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності згідно нових умов соціально-економічного розвитку країни, оновлення змістового компонента навчання студентів, розробка та вдосконалення навчально-методичних матеріалів, перетворення методики професійної діяльності викладачів вищих навчальних закладів відповідно до вимог особистісно-орієнтованого навчання.

Робота виконана відповідно до плану НДР Запорізького національного університету.

Мета статті, яку обрано з урахуванням об'єктивної потреби та соціальної значущості професійної підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності, полягала у з'ясуванні деяких понять, що розкривають сутність професійної складової підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності.

Результати дослідження. У сучасних умовах спостерігається підвищення соціальної ролі фізичної культури й спорту. За ствердженням П.А.Рожкова, це виявляється у підвищенні ролі держави щодо розвитку фізичної культури та спорту; у широкому використанні фізичної культури й спорту в профілактиці захворювань та зміцненні здоров'я людини; у продовженні активного творчого довголіття людей; в організації досугової діяльності та профілактиці асоціальної поведінки молоді; у залученні до занять фізичною культурою і спортом працездатного населення; у використанні фізичної культури і спорту в соціальній та фізичній адаптації інвалідів та дітей-сиріт; у збільшенні доходів від спортивних видовищ та спортивної індустрії; у зростаючому обсязі спортивного телерадіомовлення й ролі телебачення в розвитку фізичної культури й спорту та формуванні здорового способу життя; у різноманітні форм, методів і засобів, що пропонуються на ринку фізкультурно-оздоровчих й спортивних послуг. Аналіз наукової літератури з обраної проблеми свідчить, що у теоретичному та практичному аспектах педагогічної науки здійснюється пошук шляхів удосконалення професійної фізкультурної освіти. Нині існує достатня кількість праць, автори яких досліджували професійні, структурні, особистісні, комунікативні, організаторські та гностичні характеристики діяльності вчителя з фізичної культури [3, 4]. Також, як свідчить теоретичний аналіз, деякі науковці спробували розробити найбільш оптимальні, ефективні комплексні методики підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту у вищому навчальному закладі. На основі теоретичного аналізу нами з'ясовано, що дослідженню професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах приділяється належна увага, зокрема, таким її аспектам, як теоретичні засади професійної підготовки (А.М.Алексюк, Р.П.Карпюк, Л.П.Сущенко та ін.); методологічні основи неперервної професійної освіти (С.У.Гончаренко, Р.С.Гуревич, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень, Н.Г.Ничкало; Т.Б.Поясок та ін.); сучасні педагогічні технології навчання (В.П.Беспалько, О.М.Пехота, С.О.Сисоєва та ін.); компетентнісний підхід у сучасній освіті (О.В.Овчарук, О.І.Пометун, О.Я.Савченко та ін.); фізичне виховання молоді (М.Я.Віленський, О.Д.Дубогай, М.С.Дубовик, В.П.Сафін, Б.М.Шиян та ін.), розвиток особистості майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки (В.В.Буткевич, В.М.Гриньова, В.І.Жернов, О.І.Жорнова, І.А.Зязюн, В.Ф.Костюченко, О.М.Пехота, С.О.Сисоєва, М.Г.Чобітько та ін.); цінності здорового способу життя (Р.І.Айман, О.О.Брондз, В.В.Булаєв, І.Ю.Глінянова, Д.Л.Грішанов та ін.).

Більшість учених, які займаються дослідженням проблеми професійно-педагогічної освіти, визнають необхідність її модернізації та пропонують різні шляхи розв'язання зазначеного завдання. Як запевнює Ю.Шкретій, нова система кадрового забезпечення галузі “Фізичне виховання й спорт”, крім вирішення завдань підготовки кваліфікованих фахівців для роботи у різних її ланках, зобов'язана вирішувати також завдання підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів [5]. Для розуміння сутності професійної складової підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності, на нашу думку, необхідно з'ясувати такі поняття як “підготовка”, “підготовленість”, “професійна підготовка”, “готовність”, “готовність до професійної діяльності”, “діяльність”, “кваліфікація”, “професія”, “спеціальність”. Зупинимось більш детально на їх визначенні.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття “підготовка” тлумачиться як “запас знань, навичок, досвід та ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності” [6]. Аналіз словників свідчить про те, що поняття “підготовленість” визначається як “стан готовності для якої-небудь діяльності, здатність до неї” (Великий тлумачний словник сучасної української мови) [6]; наявність підготовки до якої-небудь справи, роботи (Тлумачний словник російської мови). У Законі

України про Вищу освіту поняття “професійна підготовка” визначається як “здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальності [7]”. У Великій радянській енциклопедії поняття “професійна підготовка” тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, що дозволяють виконувати роботу в певній галузі діяльності. Як стверджує А.Н.Третьяк, у наш час професійній підготовці особистості тренера повинна бути приділена першорядна увага, тому що тренер-викладач є головною фігурою в підготовці учня-спортсмена. На сучасному етапі очевидним є те, що набір вимог до обсягу та якості умінь, навичок й особистісних властивостей, обов'язкових для успішної професійної діяльності вчителя, не вичерпується лише знаннями викладеного матеріалу з дисципліни. Сьогодні вже недостатньо для професійної діяльності педагога “бути на висоті того, що він повинен викладати”. Саме життя, процеси, що відбуваються у нашому суспільстві, висувають на перший план здатності людини просто “бути”, тобто бути суб'єктом свого життя, професійної діяльності, культури, історії. Отже, професійно-педагогічна підготовка фахівців з фізичної культури і спорту повинна сприяти цілісному розвитку, саморозвитку й особистісному росту студентів вищих навчальних закладів.

Поняття “готовність” у словниках тлумачиться як “бажання зробити що-небудь” (Великий тлумачний словник сучасної української мови) [6]; згода зробити що-небудь; стан, при якому все зроблено, все готово для чогось (Тлумачний словник російської мови). Аналіз літератури, який провела О.І.Ковальова, засвідчив існування двох підходів щодо проблеми визначення поняття “готовність”, а саме: функціональний і особистісний (М.І.Дьяченко, Л.А.Кандилович). Щодо першого, вчена зазначає, що психологічна готовність розглядається у зв'язку з психічними функціями, формування яких вважається необхідним для досягнення високих результатів діяльності. Представники цього напрямку визначають поняття “готовність до діяльності” як функціональний стан, фон, на якому виникають психічні процеси. У рамках цього напрямку, за ствердженням ученої, існує підхід до розгляду готовності у взаємозв'язку з установкою на діяльність, яку визначають як стан психічної готовності, що складається на основі попереднього досвіду і впливає на реакції індивіда відносно усіх об'єктів або ситуацій, з якими він пов'язаний (Г.Олпорт); не як частковий психологічний феномен, а як стан самого цілісного суб'єкта (Д.Н.Узнадзе). Східної думки, за свідченням ученої, дотримувався В.Н.Мясіщев, який розглядав залежність готовності людини до діяльності від рівня її активно-позитивного ставлення до неї. Представники другого (особистісного) напрямку, як вважає О.І.Ковальова, розглядають поняття “готовність” як особистісне утворення, яке забезпечує ефективність діяльності (М.І.Дьяченко, Л.А.Кандилович, І.А.Зимня, В.А.Сластьонін); збіг психічних особливостей і моральних якостей особистості (Л.В.Кондрашова); уміння організувати свою працю, здатність бачити перспективи розвитку, уміння працювати самостійно (Р.А.Низамов); інтегральну якість особистості, початок формування якої лежить у підструктурі досвіду, тобто зумовлений поперше знаннями, уміннями, навичками (К.К.Платонов). Автор також з'ясувала, що особистісний підхід знайшов свій розвиток у роботах, які розкривають специфіку поняття “готовність до педагогічної діяльності”. Його визначають, за ствердженням ученої, як сукупність якостей особистості, що забезпечують успішне виконання професійних функцій (В.А.Сластьонін); складне і динамічне особистісне утворення, яке проявляється в успішності діяльності учителя (Т.А.Воронова); система інтегративних якостей, властивостей, знань, навичок особистості (К.М.Дурай-Новакова).

Теоретичний аналіз літератури, який здійснив учений Р.П.Карпюк, свідчить, що поняття “готовність до професійної діяльності” тлумачиться по-різному [8]. Його, за ствердженням автора, визначають як здатність до пізнання індивідуальних особливостей (образ “Я”), аналізу професій і ухвалення рішень на основі зіставлення цих двох видів знань, тобто здатність до свідомого оволодіння професією (Л.А.Зеленов, Ю.А.Лебедев); стійку систему професійно важливих якостей особистості (позитивне ставлення до вибору виду професійної діяльності, організованість, самовладання), її досвід, необхідні навички, уміння, знання (Р.В.Конькова); стійкий стан особистості студента, в основі якого лежить динамічне сполучення певних властивостей, що включає спрямованість інтересів і нахилів, його практичний досвід та знання власних особливостей у зв'язку з оволодінням професією (С.Н.Чистякова); внутрішню переконаність і усвідомленість факторів, що впливають на оволодіння професією, проінформованість про світ праці, про те, які фізичні й психологічні вимоги пред'являє професія до людини (С.П.Чистякова, М.Л.Кондюрина) [8].

Аналіз словників свідчить, що поняття “діяльність” тлумачиться як “застосування своєї праці до чого-небудь; робота, заняття, активність, діяння” (Великий тлумачний словник сучасної української

мови) [6]; “праця людей у якій-небудь галузі” (Новий тлумачний словник української мови); заняття, праця (Тлумачний словник російської мови); робота, систематичне застосування своїх сил у якій-небудь галузі (Тлумачний словник російської мови). У Великій радянській енциклопедії наводиться, що будь-яка “діяльність” включає в себе мету, засіб, результат і сам процес, а тому, невід’ємною характеристикою “діяльності” є її усвідомленість. Поняття “діяльність” деякі учені визначають як головну характеристику людини. Так, науковець Г.І.Щукіна стверджує, що навчальна діяльність необхідна людству, без неї неможлива передача досвіду від покоління до покоління. Як наголошує М.І.Воровка, метою діяльності є пізнавальна активність, що є однією із провідних рис студента, яку необхідно сформувати у процесі навчання. Ця риса особистості формується головним чином у процесі пізнавальної діяльності та пов’язана з цілеспрямованою активністю суб’єкта. У цьому випадку активність виступає і засобом, і умовою досягнення мети [9]. Щодо поняття “кваліфікація”, то у Великому тлумачному словнику сучасної української мови воно визначається як “ступінь придатності, підготовленості до якого-небудь виду праці; рівень спеціальних знань та практичних навичок, який дозволяє працівникові виконувати роботу певного ступеня складності; фах, професія, спеціальність” [6]. Кваліфікація (від лат. qualis – який по якості й facio – роблю), 1) ступінь і вид професійної навченості працівника, наявність у нього знань, умінь й навичок, необхідних для виконання їм певної роботи. (Велика радянська енциклопедія).

Нам імпонує думка ученої Т.А.Венедиктової, яка стверджує, що підвищення кваліфікації є отриманням додаткових знань і вдосконалення професійних умінь на основі розуміння власної діяльності та на підставі отриманих знань. Аналіз словників свідчить, що поняття “професія” визначається як “рід занять, трудової активності, що вимагає певних знань та навичок, і для когось є джерелом існування” (Великий тлумачний словник сучасної української мови) [6]; рід занять, трудової діяльності, спеціальність (Учбовий тлумачний словник російської мови). Професія (лат. professio – офіційно зазначене заняття, спеціальність, від profiteer – повідомляю своєю справою), рід трудової діяльності (занять) людини, що володіє комплексом спеціальних теоретичних знань і практичних навичок, придбаних у результаті спеціальної підготовки, досвіду роботи (Велика радянська енциклопедія).

ВИСНОВКИ. Отже, у результаті проведеного нами дослідження щодо з’ясування деяких понять, які розкривають сутність професійної складової підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності, ми засвідчили наявність різних думок учених, які визначали поняття “підготовка”, “підготовленість”, “професійна підготовка”, “готовність”, “готовність до професійної діяльності”, “діяльність”, “кваліфікація”, “професія”, “спеціальність”. На основі здійсненого теоретичного аналізу ми довели актуальність професійної підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності у педагогічній теорії та практиці. Необхідною умовою ефективної підготовки тренера-викладача до майбутньої діяльності має бути організація навчально-виховного процесу такої підготовки у вищих навчальних закладах з урахуванням об’єктивної потреби та соціальної значущості.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ вбачаємо у дослідженні інших аспектів професійної підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Vroeijenstijn A. I. Towards A Quality Model for Higher Education // INQAAHE-2001 Conference on Quality, Standards and Recognition, March 2001. Conference on Quality, Standards and Recognition, March 2001. – S. 34–67.
2. Tolley H. How to Succeed at an Assessment Centre / H. Tolley, R. Wood. – London : Kogan Page Ltd., 2005 – 192 p.
3. Żukowski R. Kształcenie i doskonalenie zawodowe instruktorów i trenerów : Stan aktualny – perspektywy roswiązań / Ryszard Żukowski // Trening. – 2001. – № 1. – S. 19–25.
4. Czerwiński J. O potrzebie zmian w treściach i strukturze kształcenia oraz doskonalenia kadr trenerskoinstruktorskich / Janusz Czerwiński // Trening. – 2001. – № 3. – S. 163–171.
5. Шкретий Ю. Состояние и направления совершенствования системы подготовки кадров для отрасли физического воспитания и спорта в Украине / Шкретий Ю. // Человек в мире спорта: Новые идеи, технологии, перспективы : Тез. докл. Междунар. Конгр. – М.: 1998. – Т. 2. – С. 492–493.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. Ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
7. Закон України “Про вищу освіту” : Закон від 17 січня 2002 року №2984-III // Збірник основних нормативних актів про вищу освіту, наукову діяльність, підготовку та атестацію наукових кадрів (станом на 01.02.2003 р.). – Харків : Гриф, 2003. – С. 37–95.

8. Карпюк Р.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання: теорія та методика [монографія] / Карпюк Роман Петрович. – Луцьк: ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2008. – 504 с.
9. Воронка М. І. Ділова гра як засіб підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності дис. ... канд. пед. наук : 13.00.0 / Воронка Маргарита Іванівна; Запоріжжя – 2007. – 159 с.

Смага Д.В.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

ПРОСУВАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ЗАНЯТЬ ХОДЬБОЮ ТА БІГОМ СЕРЕД ШКОЛЯРІВ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО СЬОГОДЕННЯ

В межах можливостей, фізична культура в Україні йде у тому ж напрямку, що й у державах-гігантах економічного розвитку. Відбувається урізноманітнення пропонованих учням видів рухової активності. Таке урізноманітнення допомагає учням віднайти найбільш прийнятні для них види рухової активності. Однак, урізноманітнення має межу. Воно обмежене матеріальними можливостями держави та конкретної людини. Підвищувати рівень здоров'я населення можна і без додаткового освоєння коштів. Україна має необхідні технічні стартові умови (законодавство, територіальне забезпечення) для просування таких видів рухової активності, як ходьба та біг, серед школярів. Оздоровча ефективність та доступність даних видів рухової активності не викликає сумнівів.

Ключові слова: оздоровча ходьба та біг, школярі, фізична культура.

Анотація. Смага Д.В. *Продвижение оздоровительных занятий по ходьбе и бегу среди школьников как необходимость отечественной современности. В пределах возможностей, физическая культура в Украине идет в том же направлении, что и в государствах-гигантах экономического развития. Происходит разнообразие предлагаемых ученикам видов двигательной активности. Такое разнообразие помогает учащимся найти наиболее приемлемые для них виды двигательной активности. Однако, разнообразие имеет предел. Оно ограничено материальными возможностями государства и конкретного человека. Повышать уровень здоровья населения можно и без дополнительного освоения средств. Украина имеет необходимые технические стартовые условия (законодательство, территориальное обеспечение) для продвижения таких видов двигательной активности, как ходьба и бег, среди школьников. Оздоровительная эффективность и доступность данных видов двигательной активности не вызывает сомнений.*

Ключевые слова: оздоровительная ходьба и бег, школьники, физическая культура.

Annotation. Dmytro Smaga. *Promoting the occupations in wellness walking and running among schoolchildren as a Ukraine's necessity nowadays. To the extent possible, physical education in Ukraine develops in the same direction as that of the economical grands. In this case, countries offers to develop diversity of activities in the school physical education programs. This diversification helps students to find the most appropriate types of motor activity for them. However, diversification has a limit. It is limited to material capabilities of the state and the individual. Increase the level of public health is possible without additional appropriations. Ukraine has the necessary technical initial conditions (legislation ensuring, territorial ensuring) to promote such types of physical activity, as walking and running, among the schoolchildren. Health-care efficiency and affordability of these types of motor activity are undeniable. Particular relevance of wellness walking and running is acquired through the prevention of modern civilization's diseases, through the ability to solve a wide range of tasks that involve not only improving the physical health of individuals. If the human consciously no refuses to restrict minute hobbies with new types of physical activity, he or she will not be able to satisfy this hobbies. New kinds of activities needs to be tested in the wellness effectiveness and accessibility. However, a person must always be ready to support him or her health, without money. To do this, human must learn in childhood and adolescence to use for health basic natural locomotions. These locomotions includes running, walking, gymnastic exercises with own weight, swimming. As the basis, of course, must be the most traditional classes – walking and running with wellness purposes.*

Keywords: wellness walking and running, schoolchildren, physical education.

Постановка проблеми. Немає нічого постійного, ніж постійність перемін. Постійно змінюється відношення до фізичної культури в державі. В теперішній час відбувається гуманізація фізкультурної освіти. В різний спосіб держави намагаються розвивати людину через власну освіту в галузі фізичної культури. Ми спробували проаналізувати через аналіз публікацій, як рухається сучасна шкільна фізична культура в державах з найбільшою економікою, і представити ходьбу та біг як пріоритетні види рухової